

Søren Federspiel i: Arbejderhistorie. Tidsskrift for historie, kultur og politik, nr. 2, 2019, s. 156-158. Udg. af SFAH, Selskabet for Arbejderhistorie.

Hans-Norbert Lahme: *Die Revolutionären. Gerson Trier, Nicolaj L. Petersen und die Revolutionäre Sozialistische Arbeiterpartei Dänemarks (RSAP): Beschreibung und Ausblick, Exkurse, Briefe (1889-1918)*. (2017) hansnorbertlahme.eu (2019), 308 sider.

Hans-Norbert Lahmes bog om de revolutionære griber i en vis forstand tilbage til 1970'erne, hvor den tidlige danske arbejderbevægelse blev sat på den socialhistoriske dagsorden i genoptagelsen af arbejderhistorie som videnskabelig disciplin.

Også dengang blev venstreoppositionelle strømninger i Socialdemokratiet undersøgt, typisk i form af specialeafhandlinger, der skulle demonstrere den studerendes evner som videnskabsmand/kvinde.¹

H-N. Lahmes afhandling repræsenterer en erfaren historikers arbejde. Bogen forbinder den organisatoriske udvikling med personskildringer og kilder i en fascinerende helhed. Den danske og internationale arbejderbevægelses historie samles i et imponerende overblik og detaljeret fordybelse, der vidner om et intimt kendskab til det omfattende og spredte kildemateriale og til litteraturen.

Bogen formår at revidere den gængse opfattelse af den revolutionære opposition som primært vendt mod Socialdemokratiets valgtaktiske samarbejde med Venstre. De oppositionelles arbejde var orkesteret fra London, hvor den revolutionære nestor Fr. Engels, Karl Marx' kampfælle, sammen med Gerson Trier og Nicolaj L. Petersen skulle have forberedt et fremstød i Skandinavien med udgangspunkt i Danmark og København. Den danske arbejderbevægelse var den bedst organiserede og mest avancerede i Skandinavien men "reformsøgende", og det skulle der laves om på ved at forbinde marxistisk teori og politisk praksis. De to, den garvede socialist Nicolaj L. Petersen, der siden uddannelsen som drejer i 1874, havde tilbragt det meste af sin tid i revolutionære kredse i Paris og London, og den universitetsuddannede magister i fransk, Gerson Trier, der slog sine folder i de samme miljøer, skulle angiveligt have fået til opgave, at dreje den eksisterende opposition i marxistisk-revolutionær retning og erobre Socialdemokratiet fra "de reformsøgende".

I første omgang så de ud til at have heldet med sig. Efter ankomsten til København i 1888 og 1889 lykkedes det dem med den forestående internationale kongres i Paris (i 100-året for den store franske revolution i 1789) som løftestang at erobre dagsordenen fra en vægelsindet partiledelse. Ledelsen fik manøvreret sig ind i en situation, hvor den afstod fra deltagelse med mindre de to kongresser, der var indkaldt til Paris i sommeren 1889 kunne (for)enes. Det kunne de ikke, og det lykkedes oppositionen, at få valgt to af sine egne som delegerede og en sympatisør fra partiledelsen, den populære A.C. Meyer, til marxisternes kongres, hvorfor partiledelsen så sendte én og Formernes Fagforening endnu én til possibilisternes kongres, domineret af fagforeninger.

Partiledelsens åbenlyse nederlag og desavoueringen af partiformand P. Knudsen sved og gav indtryk af, at oppositionen stod stærkt. Det samme gjorde en resolution, vedtaget i Svendborg afdeling, til støtte for

---

¹ Til "de revolutionære" se: Poul Køppen: *Det danske Socialdemokrati 1884-90, herunder Venstreoppositionen*, Århus Universitet 1967; Preben L. Jensen: *Kampen mellem den revolutionære og den reformsøgende socialisme i Danmark 1887-93*, Københavns Universitet 1975 og Lene Jeppesen: *Gerson Trier (1851-1918). En politisk biografi*, Århus Universitet 1981.

oppositionen. Men oppositionen stod ikke stærkt, selv om den havde tilslutning i flere lokalforeninger. Det viste en afstemning i partiet om eksklusion af *Arbejderens* redaktionskomite.

H-N. Lahme modificerer det umiddelbart overvældende flertal for eksklusion (2.643 for, 391 imod og 27, der afstod fra at stemme) ved at sammenligne antallet af partiforeninger, der deltog i afstemningen, med det samlede antal partiforeninger. Han når derved frem til, at to tredjedel af de stemmeberettigede partimedlemmerne blev holdt uden for afstemningen, og at resultatet derfor må relativiseres (s. 116).

Partiledelsens drastiske aktion mod de revolutionære mødte udbredt international fordømmelse. Fr. Engels sammenlignede partiledelsens ageren med, hvad der skete i 1840'ernes hemmelige selskaber.

Eksklusionen skabte også ubehag i Socialdemokratiet. Partiledelsen omkring P. Knudsen bekymrede sig om den sympati, de revolutionære fik i især det tyske socialdemokrati både efter eksklusionen i november 1889 og efter dannelsen i januar 1890 af Det Revolutionære Socialistiske Arbejderparti. P. Knudsen så sig bl.a. nødsaget til at forsvare sig og sin position i en rundskrivelse til det tyske socialdemokrati.

Den teoretisk-politisk diskussion, de revolutionære lagde op til i avisen *Arbejderen*, der udkom fra foråret 1889, blev ikke taget op i partiet men kvalt med organisatoriske midler, og Det Revolutionære Socialistiske Arbejderparti (RSF) gik efter nogle års virke i sig selv igen. Inden da fik RSF international anerkendelse med deltagelse på de skandinaviske arbejderkongresser i Kristiania i 1890 og i Malmö i 1892 og på II Internationales kongres i Bruxelles i 1891.

Især Nicolaj L. Petersen engagerede sig i det internationale arbejde, men ligesom RSF forsvandt også han ud af historien – så grundigt, at tidspunktet for hans død ikke har kunnet fastslås med sikkerhed. Der tegnes et interessant portræt af en revolutionær internationalist, der til stadighed var i myndighedernes søgelys og flere gange endte i fængsel for sin politiske aktivitet.

Gerson Trier helligede sig undervisning og meldte sig, da eksklusionen blev ophævet i 1901, igen ind i Socialdemokratiet. Her fik han betydning som venstrefløjsikon, inden han i 1916 forlod partiet i protest mod borgfredspolitikken, der førte Stauning ind i den borgerlige regering som kontrolminister, og indbragte Trier anerkendende ord fra V.I. Lenin.

Aviserne *Social-Demokraten* og *Arbejderen* er et væsentligt omdrejningspunkt for analysen. Et andet er de revolutionæres korrespondance med Engels og andre.² Det er værdifuldt, at Lahme har samlet hele korrespondancen i et tillæg, og at han bringer en oversigt over oversættelse til dansk af Marx' og Engels' skrifter. Oversigten vidner om partiledelsens indsigt i og tiltro til de revolutionære skrifers betydning, hvilket i en vis forstand sætter den voldsomme fremfærd over for de revolutionære i et paradoksalt lys.

Hvorfor partiledelsen reagerede så voldsomt, kan der næppe gives en entydig forklaring på. Men det kan konstateres, at kredsen omkring P. Knudsen for de flestes vedkommende havde trådt deres børnesko i 1870'ernes arbejderbevægelse, hvis turbulente organisatoriske miljø meget vel kan have udstyret dem med hypersensitive fornemmelser for alt, der tangerede organisatorisk splittelse.

Det kan siges, at være historiens ironi, at partiledelsen efter eksklusionen af *Arbejderens* redaktion, netop fik, hvad den frygte mest – et konkurrerende parti.

---

² Korrespondancen med Engels 1889/1890 er i 2013 udgivet i MEGA, III/30 ved Gerd Callesen og Svetlana Gavril'cenko. Lahme har samlet hele korrespondancen.